

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ จะนำเสนอแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. วรรณกรรมกับการพัฒนา
เป็นกรอบในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3
2. แนวคิดด้านการพัฒนานิสัยการอ่าน
เป็นกรอบในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3
3. แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ (Motivation)
เป็นกรอบในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 และ 4
4. แนวคิดและทฤษฎีเชิงสัญลักษณ์วิทยา (Semiology)
เป็นกรอบในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2
5. แนวคิดและทฤษฎีการเล่าเรื่อง (Narrative)
เป็นกรอบในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. วรรณกรรมกับการพัฒนา

สิทธา พิณีภูวดล ให้ความหมายของวรรณกรรมไว้ว่า หมายถึงงานเขียนในรูปกวีนิพนธ์ ร้อยกรอง และข้อเขียนทั้งหมดที่ใช้ภาษาร้อยแก้ว ได้แก่ บทความ สารคดี นวนิยาย นิทานเรื่องสั้น บทละคร บทภาพยนตร์ บทโทรทัศน์ ตลอดจนคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์ (2520)

วรรณกรรม คือ หนังสือ หรือเอกสาร ที่มีลักษณะเป็นศิลปกรรมในฐานะที่มีรูปแบบ มีสาระ เนื้อหาที่ผู้เขียนพยายามสื่อความคิดด้วยวิธีการหนึ่ง มายังผู้อ่าน นี่คือความหมายสำหรับวรรณกรรม ของ ม.ล บุญเหลือ เทพยสุวรรณ และ เจตนา นาควัชระ (2520)

สรุปตามแนวคิดของทั้ง 2 ท่าน วรรณกรรม มีความหมายถึงงานเขียนทุกชนิดที่มีเนื้อหาสาระ ที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อความคิด ชี้นะแนบคิดต่างๆ มายังผู้อ่าน และมุ่งขยายประสบการณ์ของผู้อ่าน

วรรณกรรม เป็นผลงานที่เกี่ยวกับหนังสือที่มีรูปแบบต่างๆ กัน ที่มุ่งใช้ภาษา เนื้อหาสาระให้
ง่ายเหมาะสมกับวัย ที่จะเข้าใจได้ดี โดยเฉพาะวรรณกรรมสำหรับเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้เด็กผู้อ่านได้รับ
ประโยชน์ได้มากที่สุด ดังนั้นจึงสามารถสรุปประโยชน์ที่ได้จากการอ่านวรรณกรรม ดังนี้

1. วรรณกรรมสำหรับเด็กหรือหนังสือเด็ก ช่วยให้เด็กสามารถเพิ่มทักษะในการอ่านได้ดี
  - 1.1 เด็กได้มีโอกาสอ่านคำซ้ำ ช่วยให้เกิดความแม่นยำในการจำรูปคำได้ดี เพราะการ
จำรูปคำได้เป็นเครื่องมืออย่างสำคัญต่อการอ่านในชีวิตประจำวัน
  - 1.2 การอ่านซ้ำคำในลักษณะที่แปลกแตกต่างไปจากเดิมย่อมขยายประสบการณ์ใน
การเข้าใจความหมายของคำได้กว้างขวางยิ่งขึ้น
  - 1.3 คำที่มีความหมายใกล้เคียงกันก็ช่วยพัฒนาทักษะในการอ่านได้ดี
  - 1.4 นอกจากวรรณกรรมจะใช้ภาษาที่ดีแล้ว ยังมีภาพช่วยในการที่จะให้เด็กได้เข้าใจ
เรื่องราวแต่ละบทตอน กับทั้งความเป็นเหตุเป็นผลอย่างสืบเนื่องอีกด้วย

เด็กที่มีโอกาสได้อ่านหนังสือมาก ก็ยิ่งเป็นการเสริมสร้างทักษะทางภาษาได้มากขึ้น
เพราะเป็นการเรียนรู้ การฝึกที่เด็กอ่านสนใจอ่านเอง ทำความเข้าใจจากภาษาด้วยตัวเอง มีผลดี
กว่าการเรียนรู้ที่จะต้องมีผู้บอกผู้ฝึกฝนหรือผู้บังคับให้อ่าน และเป็นทางหนึ่งที่เสริมสร้างนิสัยรัก
การอ่านด้วย

2. วรรณกรรมสำหรับเด็กช่วยสอนเด็กได้ในด้านการประพฤติปฏิบัติ โดยปกติแล้ว ไม่ว่าเด็ก
หรือผู้ใหญ่ย่อมไม่ชอบที่จะให้ใครมาสอนตรงๆ

- 2.1 การสอนเด็กโดยตรงย่อมไม่ได้ผลเพราะเด็กอาจคิดว่า ตนยังเป็นเด็กไม่สามารถ
เหมือนผู้ใหญ่ จึงต้องรอให้เป็นผู้ใหญ่ จึงควรที่จะปฏิบัติได้
- 2.2 การที่เด็กอ่านหนังสือเด็กนั้นมีตัวละครเปรียบเทียบได้อย่างเด่นชัด และมักเป็น
เรื่องของเด็กๆ เหมาะที่เด็กจะเลือกปฏิบัติได้ดีกว่า
- 2.3 ตัวละครเอกมักจะเป็นเด็กวัยเดียวกัน เด็กผู้อ่านย่อมจะนึกเอาตัวเองเป็นพระเอก
เป็นคนเก่ง ชวนให้เลียนแบบได้เป็นอย่างดี
- 2.4 ลักษณะของภาพที่แสดงอาการเคลื่อนไหว ช่วยให้เห็นสถานการณ์อย่างสืบเนื่อง
ย่อมเป็นการได้แบบอย่างทั้งภาษาและแนวประพฤติปฏิบัติได้ดีกว่า คำสอนหรือแบบอย่างที่พูด
หรือกล่าวออกมาลอยๆ

เมื่อเด็กได้อ่านหนังสืออย่างสมัครใจแล้ว ก็ย่อมได้แนวคิดในเชิงการสอนได้ดี ยังมีผลให้
ได้เรียนรู้แนวประพฤติปฏิบัติโดยไม่รู้ตัว นับว่าเป็นคำสอนและเป็นแบบอย่างในโลกของเด็กเอง

3. เด็กได้รับความเพลิดเพลินจากการอ่านหนังสือเด็ก ด้วยสาเหตุดังนี้

3.1 เป็นเรื่องราวของเด็กๆ หรือตัวละครเอกที่สนองความต้องการ ความสนใจของเด็ก แต่ละวันได้เป็นอย่างดีทั้งเรื่องราวและภาษาที่ใช้

3.2 การจัดลำดับเรื่องราว มีภาพประกอบช่วยช่วยให้เด็กได้อ่านอย่างต่อเนื่อง ชวนให้ติดตามเรื่องราว และก็สามารถจบลงในช่วงระยะเวลาได้ทันใจ เหมาะกับช่วงความสนใจของเด็ก ทั้งยังเป็นเรื่องราวที่เด็กเลือกอ่านเอง แตกต่างไปจากแบบเรียนซึ่งมักจะถูกบังคับให้อ่าน

3.3 ลักษณะของเรื่องราวที่เด็กอ่านมักจะเต็มไปด้วยความอบอุ่น ความสนุกสนาน และจบลงด้วยความสุข ชวนให้เด็กคิดฝันอยากจะเป็นตัวเอกตามท้องเรื่อง กับทั้งเรื่องราวแห่งชีวิตนั้นย่อมสอดแทรกความรู้สึบบางส่วนที่เด็กบกรบรองได้ดี

สำหรับเด็กที่มีนิสัยรักการอ่าน หนังสือสามารถเป็นเพื่อนของเด็กได้ตลอดเวลา เป็นเพื่อนที่ดี ต่างจากเพื่อนเล่น เพราะเป็นเพื่อนเล่นชั่วคราว ต้องแยกย้ายกันกลับบ้าน แต่หนังสือจะอยู่กับเด็กได้ตลอดเวลาที่ต้องการ

นอกจากเด็กจะมีความต้องการอ่านเองแล้ว ผู้ปกครอง ครู เพื่อน ยังเป็นสิ่งจูงใจที่ดี สำหรับความต้องการอ่านของเด็กได้เช่นกัน

ด้วยความแตกต่างในเรื่องวัย ย่อมทำให้ความชอบ และความต้องการต่างกันด้วย ฉะนั้นต่อไปจะอธิบายถึงความแตกต่างระหว่างวรรณกรรมสำหรับเด็กและผู้ใหญ่

วรรณกรรมสำหรับเด็กกับวรรณกรรมสำหรับผู้ใหญ่

คนต่างวัยกันย่อมมีชอบไม่เหมือนกัน ดังนั้น วรรณกรรมสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ก็แตกต่างกันหลายประการ

1. ความลึกซึ้งของเนื้อปม วรรณกรรมสำหรับเด็ก เป็นเรื่องง่ายๆ สั้นๆ ใกล้ตัวเด็ก ช่วงความสนใจของเด็กสั้น เด็กต้องการที่จะให้ความคลี่คลายดำเนินได้เร็วทันใจ หากสลบซับซ้อนหรือลึกซึ้งย่อมไม่ทันใจ เรื่องความสลับซับซ้อนนี้จึงผูกพันกับความหนาของหนังสือ ความยืดยาวของเนื้อเรื่องเข้าไปด้วย

2. ระดับภาษา วรรณกรรมสำหรับเด็กจะใช้ภาษาง่ายๆ เด็กยิ่งเล็ก ภาษาจะต้องให้ง่ายตรงไปตรงมา เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ส่วนวรรณกรรมสำหรับผู้ใหญ่ ระดับภาษาที่ใช้ไม่จำเป็นต้องจำกัด เพราะจะต้องใช้ถ้อยคำให้เหมาะสม สอดคล้องกับการดำเนินเรื่องเป็นสำคัญ

3. แนวคิด หรือแก่นเรื่อง แตกต่างกัน วรรณกรรมสำหรับเด็ก มุ่งความเพลิดเพลินสนุกสนานเกี่ยวกับการเล่น การท่องเที่ยว การดำรงชีวิตประจำวัน ส่วนวรรณกรรมของผู้ใหญ่ มักหนัก

ในเรื่องการครองรับ การดำเนินชีวิตคู่ การต่อสู้ การผจญปัญหาชีวิต เป็นต้น ซึ่งเด็กยังไม่สามารถเข้าใจ ย่อมไม่สนใจในเรื่องทำนองนี้

4. วรรณกรรมสำหรับเด็ก มุ่งแต่งบุคลิกของตัวละครเอกให้เป็นแบบอย่างในเรื่องนั้นมากกว่าลักษณะวรรณกรรมของผู้ใหญ่ เพราะเห็นประโยชน์ที่เด็กมักจะเปรียบเอกตนเองเป็นตัวละครเอกของเรื่องที่ตนอ่านเป็นสำคัญ ส่วนวรรณกรรมสำหรับผู้ใหญ่นั้น มักอาศัยแนวการสรุปเรื่องเพื่อเป็นแนวคิดเป็นส่วนมาก เพราะหากแต่งบุคลิกของตัวเอกดีพร้อมจนเกินไป จะทำให้มองเห็นว่าไม่ใกล้เคียงกับชีวิตที่เป็นจริงก็อาจเป็นได้ เช่น เรื่องพระลอ เป็นเรื่องให้รู้ถึงความรัก อาจทำให้เสียคนถึงชีวิตได้ เป็นต้น

5. วรรณกรรมสำหรับเด็กโดยทั่วไป มุ่งสอนเด็ก และให้แนวคิดต่างๆ ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม มุ่งปลูกฝังแนวประพฤติปฏิบัติ ส่วนวรรณกรรมผู้ใหญ่เน้นมุ่งในด้านของความบันเทิง ความสมเหตุสมผล การตัดสินใจหรืออื่นๆ ซึ่งจะมีบ้างในแง่ของการให้แนวคิด แต่ก็ไม่ได้มุ่งโดยตรง มักจะแฝงคุณธรรมไว้อย่างค่อนข้างลึกซึ้ง

วรรณกรรมเด็กนั้นย่อมแตกต่างไปจากวรรณกรรมผู้ใหญ่แน่นอน ผู้อ่านมักจะตัดสินใจเอง แต่ก็มีวรรณกรรมบางเรื่องที่เหมาะสมสำหรับคนทุกวัยก็มี คือ เด็กอ่านได้ผู้ใหญ่อ่านดีและโดยมากมักจะเป็นเรื่องที่ชวนให้ขบขัน

ลักษณะสำคัญของวรรณกรรมเด็กที่ควรศึกษา

องค์ประกอบสำคัญของวรรณกรรมเด็กที่ควรพิจารณา มีดังนี้

1. เนื้อหาสาระของเรื่อง (Theme)

เมื่อเด็กได้ อ่านวรรณกรรมแล้วสอนอะไรหรือได้แนวคิดอย่างไรบ้าง เช่น นิทานสุภาพิตต่างๆ สอนให้เด็กรู้จักการใช้วาจาสุภาพ นิทานอีสปสอนเรื่องความซื่อสัตย์ กล่าวคือเนื้อเรื่องที่เด็กได้อ่านนั้นสอนและให้ข้อคิดในด้านใด เด็กไม่ต้องการให้สอนตรงๆ การมีเรื่องราวให้เด็กอ่าน จึงเป็นตัวอย่างหรืออุทาหรณ์ เพื่อให้แนวปฏิบัติได้ดีกว่าการสอนตรงๆ

2. โครงเรื่อง (Plot)

โครงเรื่อง หมายถึง การวางลำดับ การทำเป็นเรื่อง ซึ่งผูกเป็นเงื่อน ปม ปัญหาหรืออุปสรรค (ข้อขัดแย้ง) ที่ทำให้ตัวละครประสบปัญหาที่ต้องขบคิด หาทางคลี่คลายปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ความรอบคอบ ความมานะอดทน ความเฉลียวฉลาด แก้ไขปัญหาด้วยปัญญา

ปมของเรื่องหรืออุปสรรคของตัวละคร สร้างให้เกิดความตื่นเต้นและน่าในใจที่จะอ่านต่อ ถ้าเป็นเด็กเล็ก เงื่อนปมง่าย คลี่คลายรวดเร็ว ทันใจเด็ก จึงจะดี อุปสรรคหรือเงื่อนปมของเรื่องมักมีทำนองดังนี้

- อุปสรรคอันเกิดจากธรรมชาติ
- อุปสรรคอันเกิดจากการแข่งขันแก่งแย่ง
- อุปสรรคอันเกิดจากความสามารถมีจำกัด ความอยากได้มีสูง
- อุปสรรคอันเกิดจากธรรมชาติของประเพณี วัฒนธรรม
- อุปสรรคอันแสดงให้เห็นโทษ ประโยชน์ที่เกิดจากการกระทำ

3. ตัวละคร (Character)

ตัวละครคือตัวที่แสดงพฤติกรรมตามลักษณะนิสัย ไปตามลักษณะเหตุการณ์ สภาพแวดล้อม ประกอบไปด้วย กิริยาอาการ การผจญภัย การแก้ปัญหา คลื่นคลายปมปัญหาต่างๆ ตัวละครจะประกอบด้วยตัวเอกและตัวประกอบ ควรเน้นให้เห็นชัด คือ

- ลักษณะนิสัยของตัวละครเหมาะสมเพียงใด
- พฤติกรรมของตัวละครเอกให้คุณค่าอย่างไร ลอนอะไร
- การคงลักษณะเด่นชัดของตัวละครได้ดีเพียงใด

4. ขั้นตอนและบรรยากาศ

ขั้นตอน หรือฉาก แสดงให้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องเรื่องเป็นตอนๆ ต่อเนื่องกัน บรรยากาศ หมายถึงสภาพการณ์ดำเนินชีวิตตัวละคร สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดความรู้สึก การเปรียบเทียบให้เกิดอารมณ์เสมือนผู้อ่านได้เข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้นๆ สร้างความรู้สึกสะท้อนอารมณ์คล้ายตาม โต้แย้ง ในด้านความรู้สึกที่มีคุณค่าหรือไม่ ควรพิจารณาดังนี้

- การแบ่งตอน ฉาก เหมือนบทละครต่อเนื่องดี
- บรรยากาศที่เด็กคุ้นเคย อบอุ่น ทำให้เด็กเกิดความรู้สึก
- เหมือนนำประสบการณ์ตรงมาสู่ผู้อ่าน
- การบรรยายลักษณะสภาพแวดล้อมที่ส่งผลให้ตัวละครตัดสินใจได้แจ่มชัด

5. ภาพประกอบ

ขึ้นอยู่กับลักษณะของหนังสือที่แต่ง ควรพิจารณาดังนี้

- ภาพสี ลักษณะดีเด่น วางรูปกระจาย สวยงาม
- ภาพแสดงลักษณะเด่นชัดและคงลักษณะของตัวละคร
- แสดงให้เห็นอาการเคลื่อนไหวถูกต้อง เคาเรื่องได้
- ช่วยสรุปเนื้อเรื่องจากการแสดงความต่อเนื่องได้ดี
- ให้ประสบการณ์ตรง เหมือนผู้อ่านได้เห็นด้วยตัวเอง

ภาพมีความสำคัญมาก ที่จะกระตุ้นให้สนใจสำหรับวรรณกรรมเด็ก และให้เห็นคุณค่าในการเดาเรื่องราว ช่วยสร้างจินตนาการ

นอกจากลักษณะของวรรณกรรมที่ควรศึกษาดังได้กล่าวแล้วข้างต้น จะต้องพิจารณาใน ด้านวรรณกรรมตอบสนองความต้องการของเด็กๆ ในสิ่งดังต่อไปนี้ ด้วยเช่นกัน คือ

1. สนองความต้องการและความสนใจของเด็ก โดยมากเราจะพิจารณาดูว่า วัยเด็ก สนใจเรื่องประเภทใด และเรื่องแบบใดเด็กจึงจะชอบอ่าน
2. ช่วยส่งเสริมจินตนาการ หมายความว่า เป็นเรื่องที่จะช่วยให้เด็กคิดก้าวไปไกลกว่า สภาพที่เคยพบเคยเห็นโดยนี้กวาดไว้ว่า เรื่องควรจะเป็นอย่างนั้น ควรจะเป็นอย่างนี้
3. ส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจ อบอุ่นใจ โดยส่วนมากจะอยู่ที่ผลสำเร็จของการกระทำ ของตัวละครในเรื่อง บรรยากาศในการดำเนินเรื่องทำให้เด็กรู้สึกสบายใจ
4. ชดเชยในสิ่งที่เด็กขาดแคลน กล่าวคือ เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีปัญหา หากได้อ่าน เรื่องราวที่กล่าวถึงครอบครัวที่เต็มไปด้วยความสุข เด็กก็จะนึกฝันตามได้ เป็นการชดเชยกัน และ จะมีนิสัยชอบอ่านมากยิ่งขึ้น เมื่อเด็กได้รับสิ่งที่ชอบจากหนังสือ หนังสือจะกลายเป็นเพื่อนที่ดี สำหรับเด็ก ช่วยให้เกิดความสบายใจ เท่าเทียมกัน ซึ่งจะทำให้เด็กพยายามหาหนังสืออ่านมากยิ่งขึ้น เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างทักษะ และสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่เด็กได้อย่างดี

ตามที่กล่าวมาทั้งหมด วรรณกรรมคือประเภทของหนังสือประเภทหนึ่งที่มีองค์ประกอบ หลายอย่างกว่าจะออกมาเป็นวรรณกรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แสดงให้เห็นว่า คุณค่าที่รวมขึ้นมาเป็น วรรณกรรมนั้น มีประโยชน์มากมาย ซึ่งเอื้อต่อการก่อให้เกิดการพัฒนาได้สำหรับผู้อ่านได้ ฉะนั้น ผู้วิจัย มีความเห็นว่า วรรณกรรมที่เขียนขึ้นมาโดยได้รับการกลั่นกรองถึงคุณภาพของงานอย่างดี ก็สามารถกำหนดเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการพัฒนาคน (ผู้อ่าน) ได้

2. แนวคิดด้านการพัฒนานิสัยการอ่าน

ความหมายของการอ่าน อาจจำแนกความหมายได้ดังนี้

1. การอ่าน เป็นการแปลสัญลักษณ์ออกมาเป็นคำพูดโดยการผสมเสียง เพื่อให้ในการ ออกเสียงให้ตรงกับคำพูด การอ่านแบบนี้ มุ่งให้สะกดตัวผสมอ่านเป็นคำๆ ไม่สามารถใช้สื่อความ โดยการฟังได้ทันที เป็นการอ่านเพื่อการอ่านออก มุ่งให้อ่านหนังสือแตกฉานเท่านั้น
2. การอ่านเป็นการใช้ความสามารถในการผสมผสานของตัวอักษร ออกเสียงเป็นคำหรือ เป็นประโยคทำให้เข้าใจความหมายในการสื่อความโดยการอ่าน หรือฟังผู้อื่นอ่านแล้วรู้เรื่อง เรา เรียกว่า อ่านได้ ซึ่งมุ่งให้อ่านแล้วรู้เรื่องของสิ่งที่อ่าน
3. การอ่าน เป็นการสื่อความหมายที่จะถ่ายทอดความคิด ความรู้ จากผู้เขียน ถึงผู้อ่าน การ อ่านลักษณะนี้เรียกว่า อ่านเป็น ผู้อ่านยอมเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน โดยอ่านแล้ว สามารถประเมินผลของสิ่งที่อ่านด้วย

4. การอ่าน เป็นการพัฒนาความคิด โดยที่ผู้อ่านต้องใช้ความสามารถหลายๆ ด้าน เช่น ใช้การสังเกต จำรูปคำ ใช้สติปัญญาและประสบการณ์เดิมในการแปลความ หรือถอดความให้เกิดความเข้าใจเรื่องราวที่อ่านได้ดี โดยวิธีการอ่านแบบนี้จะต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนและต่อเนื่อง (กระบวนการ) อาจต้องใช้ความหมายของการอ่านจากข้อ 1. 2. และ 3. (หรือไม่จำเป็นต้องครบทั้ง 3 ความหมายก็ได้) แล้วสามารถเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่านและนำผลของสิ่งที่ได้จากการอ่านมาเป็นแนวคิด แนวปฏิบัติได้ เราเรียกว่า อ่านเป็น

นอกจากนี้ยังมีผู้เชี่ยวชาญทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศ ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้มากมาย อาทิเช่น (ลำยอง สำเร็จดี และคณะ,2542)

- ◆ การอ่านคือกระบวนการว่าตามตัวหนังสือ การดูหรือเข้าใจความหมายจากตัวหนังสือ การสังเกตหรือพิจารณาให้เข้าใจ
- ◆ การอ่าน คือ การถ่ายทอดตัวอักษรออกมาเป็นความคิดด้วยการรับรู้ข้อมูลมาแปลความหมายและสรุปผลออกมาเป็นตัวหนังสือให้ได้ความใกล้เคียงกับความมุ่งหวังของผู้เขียน
- ◆ การอ่าน หมายถึง การว่าตามตัวหนังสือ ออกเสียงตามตัวหนังสือ ดูหรือเข้าใจความหมายตามตัวหนังสือ สังเกตหรือพิจารณาดูเพื่อให้เข้าใจ
- ◆ การอ่านมิใช่เป็นกระบวนการที่จะเข้าใจสิ่งที่เขียนเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่จะให้รู้และเข้าใจโครงสร้างของภาษาในแง่รวมเพื่อให้เข้าใจความหมายทั้งผิวเผินและลึกซึ้ง โดยมีโครงสร้างภาษาเป็นเครื่องมือสื่อความหมาย
- ◆ การอ่านเป็นลักษณะหนึ่งของการสื่อสารความหมาย เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดและความรู้ระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านในลักษณะของการสื่อความหมายกัน ผู้เขียนจะแสดงความคิดเห็นของตนเป็นภาษาเขียนตามลักษณะการเขียนของแต่ละบุคคล ส่วนผู้อ่านจะพยายามอ่านเอาความหมายที่ผู้เขียนเขียนไว้ ความสามารถในการเดาความหมายจากสิ่งที่อ่านนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมของผู้อ่านและความรู้ทางภาษาของผู้อ่าน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอจะสรุปความหมายของการอ่านได้ว่า เป็นกระบวนการเข้าใจความหมายทั้งผิวเผินและลึกซึ้งให้ตรงหรือใกล้เคียงกับความมุ่งหมายของผู้เขียน

ประโยชน์ของการอ่าน

สาระประโยชน์ที่ได้จากการอ่าน สรุปได้ดังนี้

1. การอ่านย่อมช่วยพัฒนาภาษาพูด ถ้าสอนให้อ่านได้หรืออ่านเป็น ย่อมติดในภาษาที่ได้จากการอ่านหรือภาษาหนังสือ ดังจะเห็นได้จากผู้ที่ได้รับการศึกษาดังนั้น มีแนวโน้มว่าจะใช้ภาษาพูดได้ใกล้เคียงกับภาษาหนังสือเป็นอันมาก ด้วยเหตุนี้จึงช่วยให้เราทราบพื้นฐานของคู่สนทนา ว่าได้รับการศึกษามากน้อยเพียงใด

การอ่าน จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาภาษาพูด ถ้าผู้เรียนอ่านเป็น อ่านมาก จะใช้ภาษาพูดได้ถูกต้อง เป็นที่ยอมรับในสังคม

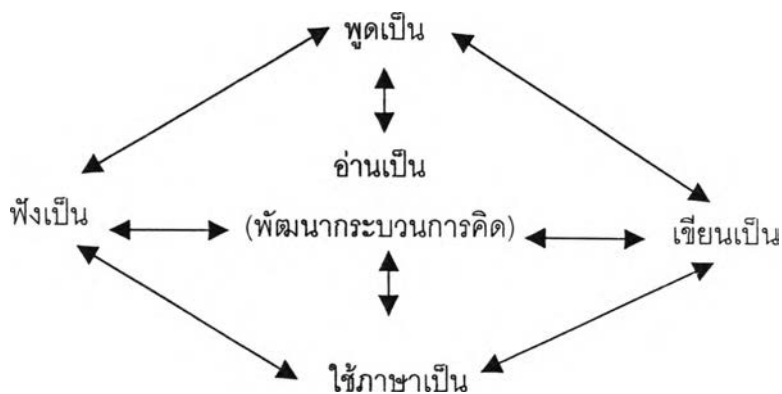
2. การอ่านช่วยพัฒนาพื้นฐานในการฟังให้สามารถฟังเรื่องราวต่างๆ ได้ดี และฟังได้อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เพราะถ้าไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่อ่านเป็น มีนิสัยรักในการอ่าน ย่อมสร้างพื้นฐานประสบการณ์และขยายประสบการณ์ มีความรู้กว้างขวาง ซึ่งย่อมจะช่วยให้สามารถฟังเรื่องราวต่างๆ ได้มาก และเข้าใจเรื่องราวจากการฟังได้ดี นั่นคือ การฟังเป็น สามารถทำความเข้าใจเรื่องราว และสรุปเรื่องราวได้ดี

3. การอ่านช่วยพัฒนาการเขียนได้ดี การที่เด็กหรือผู้ใหญ่สามารถอ่านได้ ย่อมช่วยให้ได้แบบอย่างในการเขียนสื่อความได้ดี ทั้งนี้เพราะภาษาที่ได้จากการอ่าน ย่อมเป็นพื้นฐานในการใช้ภาษา ทั้งสำนวนการพูด การเขียนสื่อความได้อย่างมาก สามารถที่จะบันทึกข้อความย่อเรื่อง เรียบเรียงข้อความที่ได้จากความคิดได้ดีขึ้น การอ่านจึงเป็นเครื่องมืออย่างสำคัญในการเขียนด้วยเหตุนี้

4. การอ่านเป็นการช่วยพัฒนาการใช้ภาษาให้ถูกต้องสอดคล้องกับหลักภาษา (ไวยากรณ์) ได้ดี จากการอ่านมาก อ่านเป็น จึงเป็นผลรวมของทุกข้อที่กล่าวมาแล้ว หลักภาษาจึงเป็นหลักใหญ่ที่เด็กผู้อ่านได้ซึมซาบและนำไปใช้ให้ถูกต้องตามที่สังคมยอมรับ การอ่านจึงเป็นเครื่องมืออย่างสำคัญที่จะพัฒนาหลักภาษา ในการใช้ภาษาได้ถูกต้อง

จากที่กล่าวมาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยพัฒนาความคิด ส่งเสริมให้ผู้อ่านมีกระบวนการคิด (Thinking Process) อันจะนำไปใช้ในการฟัง พูด (อ่าน) เขียน และหลักภาษาได้ดี

แผนภูมิ แสดงแนวคิดของการอ่านเป็น เป็นหัวใจของการพัฒนาทักษะทางภาษา
(บันลือ พฤษะวัน, 2532)

ความสำคัญของการอ่าน

นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การอ่านเป็นหัวใจของการพัฒนาทักษะทางภาษา การอ่านยังมีความสำคัญอีกมาก พอจะสรุปได้ดังนี้

1. การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ หากอ่านไม่ได้ การเรียนการสอนย่อมพบอุปสรรคอย่างใหญ่หลวง พฤติกรรมในการเรียนของเด็กจะเปลี่ยนไป หงอยเหงา เก็บกด หรือมีฉะนั้นจะแสดงออกต่างๆ ในลักษณะทดแทนปมด้อยเหล่านั้นก็มี ครูจำเป็นต้องเอาใจใส่ช่วยเหลือ แก้ไข (ซ่อมเสริม) ตั้งแต่เริ่มอ่านบทเรียนแรกทันที
2. ผู้ที่อ่านได้ย่อมได้รับการยอมรับ สามารถร่วมมือ ร่วมเล่นกับเพื่อนๆ ได้ดี ตรงกันข้ามการที่มีอุปสรรคในการอ่าน ย่อมทำให้เกิดความไม่มั่นใจในตนเอง
3. การอ่านได้ อ่านเป็น เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เด็กได้รับความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เพราะไม่ว่าโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาใดในโลก ก็ไม่อาจจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด การอ่านจึงเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่เด็กจะค้นคว้าเพิ่มเติมได้อย่างจุใจ หรือตามความจำเป็นของเด็กเหล่านั้นได้ดี
4. การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบธุรกิจ การปรับปรุงอาชีพเมื่อพ้นวัยประถมศึกษา อาจเรียนรู้จากกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนได้อีกทางหนึ่ง
5. การอ่านมีความจำเป็นต่อการเป็นพลเมืองดีที่จะรู้ข่าวสาร เหตุการณ์ของบ้านเมือง การปกครองที่พลเมืองดีจะต้องให้ความร่วมมือแก่ทางราชการอีกทางหนึ่ง
6. การอ่านเป็น จะเป็นเครื่องมืออย่างสำคัญในการพินิจ เลือกตัดสินใจที่จะเลือกตัวแทนในด้านการเมือง การปกครอง อันเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

7. การอ่านย่อมเป็นกิจกรรมสำคัญที่จะช่วยให้เด็กวัยประถมศึกษา หรือพ้นวัยประถมศึกษาก็ตามสามารถใช้เวลารว่างให้เป็นประโยชน์โดยใช้การอ่าน ทั้งยังจะได้รับความเพลิดเพลิน ช่วยพัฒนาจิตใจ และอื่นๆ ได้ดีอีกด้วย

8. การอ่านจะทวีความสำคัญมากขึ้นโดยลำดับที่ช่วยให้รอบรู้ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การสื่อสาร การพยากรณ์อากาศ เพื่อการปรับตัว ปรับปรุงอาชีพ ยิ่งสังคมเจริญขึ้นมากเพียงใด การอ่านก็จะทวีความสำคัญมากขึ้นเพียงนั้น

การอ่านมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาเรื่องการอ่านให้ท่องแท้ ส่งเสริมการอ่านให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเรียนการสอนอ่าน ถ้ายังขาดความสนใจในเรื่องการสอนอ่าน ก็ควรจะพยายามทำความเข้าใจให้มากขึ้น

จากประโยชน์และความสำคัญของการอ่านที่กล่าวถึงข้างต้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่การอ่านควรจะได้รับพัฒนาควบคู่ไปกับการเรียนการสอนในด้านอื่นๆ เพราะถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการนำไปสู่ความรู้แขนงต่างๆ

การพัฒนาการอ่าน

สมบัติ จำปาเงิน และสำเนียง มณีกาญจน์ (2531)กล่าวไว้ว่า คำว่า พัฒนาหรือพัฒนา แปลว่าความเจริญ เปลี่ยนประวัตรชนีย์ (อะ) ท้ายคำเป็นอา ได้แก่คำว่าพัฒนา แปลว่าทำให้เจริญ นอกจากนี้ยังมีศัพท์ในเครือเดียวกันอีก คือ พัฒนาการ แปลว่าผู้ทำความเจริญ ผู้ทำการพัฒนา พัฒนาการ แปลว่าการทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางดี

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีพัฒนาแบบเรียน แบบสอนอ่าน หรือหนังสือเรียน ตัวผู้สอนก็ควรจะต้องเสริมสร้างบทเรียนเพื่อการอ่านให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนด้วย เพราะการสอนอ่านที่จะมุ่งพัฒนาทักษะในการอ่าน หรือพัฒนาทักษะทางภาษานั้น แม้จะเน้นการสอนอ่านที่มีจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ในการสอนอ่านไว้อย่างชัดเจนแล้วก็ตาม การสอนอ่านที่ดี จำต้องมุ่งพัฒนากลไกให้เกิดประโยชน์นำไปสู่การพัฒนาความสามารถที่สัมพันธ์กับการใช้ภาษาอย่างมาก โดยเฉพาะการอ่านออกเสียง หรือการอ่านฟังเสียง และการอ่านในใจ มีกลไกไปสู่ความเข้าใจในการอ่าน การฝึกถอดโครงเรื่อง การสอนแต่งความการอ่านเพื่อค้นคว้ารายงาน การย่อเรื่อง เป็นต้น

การพัฒนาการอ่านของเด็ก

วัยเริ่มต้นของการเรียนรู้การอ่านคือวัยเด็กตอนกลาง สำหรับเด็กผู้หญิงอายุ 6-11 ปี และเด็กผู้ชายอายุ 6-13 ปี ในวัยนี้เด็กจะเริ่มอ่านออกเสียงก่อน แล้วจึงอ่านในใจ ช่วงอายุ 7-8 ปี เด็กจะอ่านในใจเร็วกว่าอ่านดังๆ ถ้าให้เด็กอ่านดังๆ มากๆ จะทำให้การอ่านในใจช้าลง ฉะนั้นควรช่วยกันสร้างความเคยชิน ทักษะคติ และความสนใจการอ่านให้แก่เด็ก เพราะมีความสำคัญต่อการอ่านอย่างยิ่ง

ช่วงอายุ 10-11 ปี เด็ก จะสะกดตัวได้ดีขึ้นเรื่อยๆ เพราะอวัยวะต่างๆ มีวุฒิภาวะดีขึ้น ทำให้สามารถอ่านหนังสือได้ดีขึ้น

การสนับสนุนการพัฒนาการอ่านไม่ควรทำเฉพาะเด็กที่อยู่ในช่วงการเริ่มเรียนคือในชั้นประถมศึกษาเท่านั้น ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปจนถึงระดับมัธยมและปริญญาตรี เพราะไม่เพียงแค่การอ่านออกเท่านั้นที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก แต่จะทำอย่างไรให้มีนิสัยรักการอ่านนั้นสำคัญยิ่งกว่า ในอดีตการศึกษาของไทยจะกวดขันการอ่านแต่ในเฉพาะชั้นประถม แต่พอถึงมัธยมก็ไม่ใส่ใจ อาจเป็นเพราะคิดว่าระดับนี้ควรอ่านหนังสือได้ดีแล้ว แต่ความเป็นจริงควรเอาใจใส่ให้เด็กเพิ่มทักษะการอ่านอยู่เรื่อยๆ เพราะการอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ต่อไป และการอ่านเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลมีความแตกต่างกัน

เด็กในช่วงตอนกลางนี้ อ่านหนังสือด้วยความมุ่งหมายหลายประการ เช่น อ่านเพื่อความเพลิดเพลิน อ่านเพื่อเก็บใจความสำคัญ หรืออ่านเพื่อค้นหาความรู้เพื่อนำไปแก้ไขปัญหา

เด็กในวัยนี้ ชอบอ่านการ์ตูน เพราะได้มีโอกาสใช้ความคิด เด็กชอบการ์ตูนเพราะเข้าใจง่าย แม้ไม่ต้องอ่านหนังสือก็ดูรู้เรื่อง เพราะมีภาพประกอบ เด็กอายุ 7-9 ปี ชอบอ่านการ์ตูนเกี่ยวกับเวทมนตร์คาถา การแปลงตัว และการ์ตูนยังช่วยให้เด็กผ่อนคลายความก้าวร้าวได้

ระดับของการพัฒนาการอ่าน

ระดับการอ่านของคนทั่วไปแยกออกได้เป็น 6 ระดับ ดังต่อไปนี้

ระดับที่หนึ่ง ระดับเตรียมการ – ตั้งแต่เกิดจนถึงประถม 1

ควรพิจารณาถึงพฤติกรรมในการอ่านของเด็กอายุระหว่าง 1-6 ปี จะสนใจการอ่านที่มีภาพโตๆ ชอบอ่านตามเป็นคำๆ และประโยคสั้นๆ มักจะสนใจกับกิจกรรมผู้ใหญ่ที่อยู่ใกล้ตัว ชอบจับหนังสือฉีกและขว้าง เด็กจะเรียนรู้จากรูปแบบคำบอกเล่าของผู้ใหญ่เกี่ยวกับภาพนั้นๆ

ระดับที่สอง ระดับเริ่มต้นการอ่าน ระดับประถมปีที่ 1-3

วัยนี้เริ่มมีการอ่านในโรงเรียน เด็กเริ่มมีความพร้อมที่จะอ่านตามสิ่งที่ถูกแนะนำ ความแตกต่างในการอ่านของเด็กจะเริ่มมี ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางบ้าน บางคนเคยเห็นรูปภาพหรือตัวหนังสือนั้นๆ มาบ้างแล้วจากทางบ้าน เท่ากับเด็กมีประสบการณ์มาเป็นทุนแล้ว จะทำให้ง่ายต่อการอ่าน เด็กที่ครอบครัวมีฐานะดี สามารถเรียนรู้จากสื่อมวลชนต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ก็ จะคุ้นเคยกับคำใหม่ๆ ได้ดี

ระดับที่สาม ระยะเริ่มแรกของการอ่านตามลำพัง – ประถมปีที่ 3-6

เด็กวัยนี้เริ่มรู้จักการหาอ่านตามใจชอบ รู้จักคำมากขึ้น สนใจเรื่องราวของหนังสือ ฟังการเล่าอย่างเป็นระเบียบ สนใจคำคล้ายๆ กัน เช่น มา พา เด็กจะเริ่มค้นหาหนังสืออ่านจากห้องสมุด

ระดับที่สี่ ระยะของการเปลี่ยนแปลง มัธยมปีที่ 1-3

วัยนี้ เด็กจะอ่านมากขึ้น เนื้อหาที่อ่านกว้างขึ้น อ่านเรื่องยาวขึ้น และต้องการความช่วยเหลือในการอ่านเมื่ออ่านติดขัดหรือเมื่อจำเป็น เริ่มจับใจความได้ รู้จักคำตอบคำสั้นๆ ง่ายๆ ของตัวเองจากหนังสือนั้น รู้จักเก็บความคิดง่ายๆ

ระดับที่ห้า ระยะกลางหรือระดับขั้นต่ำของวุฒิภาวะ ระดับมัธยมปีที่ 4-5

วัยนี้ ลักษณะนิสัยเริ่มแสดงออกถึงการอ่านอย่างเต็มที่ เด็กเริ่มมีการแยกแยะ รู้จักเก็บแนวคิดจุดสำคัญ และเน้นรายละเอียดเป็นบางตอน เริ่มเข้าใจหลักการวิจารณ์อย่าง

ระดับที่หก ระยะการอ่านที่ก้าวหน้า ระดับมัธยมปีที่ 5- ขึ้นไป

วัยนี้ เริ่มมีวุฒิภาวะการอ่านเต็มที่ เริ่มอ่านนวนิยาย หนังสือที่มีศัพท์แปลกๆ การอธิบายแนวคิดอย่างกว้างขวางของหนังสือหรือตำราต่างๆ หนังสือวิชาการต่างๆไป

3. แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ

คนเราไม่สามารถให้ความสนใจกับสิ่งต่างๆ รอบตัวได้ทั้งหมด แต่จะเลือกสนใจเพียงเรื่องหรือบางส่วนเท่านั้น ซึ่งแรงผลักดันหรือแรงจูงใจ (motives) เป็นลวณหนึ่งที่เป็นต้นเหตุแห่งการเลือกสนใจของคน กล่าวคือ เรามักเห็นในสิ่งที่เราต้องการเห็นและได้ยินในสิ่งที่เราต้องการได้ยิน เพื่อสนองความต้องการของตนเอง

คำนิยามสำหรับคำว่าแรงจูงใจ หมายถึง ความพยายามที่จะแสดงออกหรือปฏิบัติตามสิ่งที่ต้องการ สิ่งจูงใจมีทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคล แต่มูลเหตุจูงใจอันสำคัญของคนคือความต้องการ

แรงจูงใจอาจเกิดจากสิ่งเร้าภายในและภายนอกตัวบุคคลนั้นๆ เอง ภายในได้แก่ ความรู้สึกต้องการ หรือขาดอะไรบางอย่าง จึงเป็นพลังชักจูงหรือกระตุ้นให้มนุษย์ประกอบกิจกรรมเพื่อทดแทนสิ่งที่ขาดหรือต้องการนั้น ส่วนภายนอกได้แก่ สิ่งใดก็ตามที่มาเร้าเร้า นำช่องทางและมาเสริมสร้างความปรารถนาในการประกอบกิจกรรมในตัวมนุษย์ ซึ่งแรงจูงใจนี้อาจเกิดจากสิ่งเร้าภายในหรือภายนอกแต่เพียงอย่างเดียว หรือทั้งสองอย่างพร้อมกันได้

อาจกล่าวได้ว่า แรงจูงใจทำให้เกิดพฤติกรรมซึ่งเกิดจากความต้องการของมนุษย์ ซึ่งความต้องการเป็นสิ่งเร้าภายในที่สำคัญในการจูงใจให้บุคคลเกิดพฤติกรรม นอกจากนี้ยังมีสิ่งเร้าอื่นๆ เช่น การยอมรับของสังคม สภาพบรรยากาศที่เป็นมิตร การบังคับขู่เข็ญ การให้รางวัลหรือกำลังใจ หรือการทำให้เกิดความพอใจ เป็นเหตุจูงใจให้บุคคลเกิดพฤติกรรมได้ สำหรับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง พฤติกรรมการอ่าน ซึ่งเกิดมาจากมีสิ่งใดหรือบุคคลใด เป็นแรงจูงใจก่อให้เกิดความต้องการอ่านวรรณกรรมแฮร์รี่ พอตเตอร์

4. แนวคิดเชิงสัญลักษณ์วิทยา (Semiology)

วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง แฮร์รี่ พอตเตอร์ เป็นการเล่าเรื่องจากจินตนาการของผู้ประพันธ์ โดยผ่านตัวหนังสือภาษาไทย (ได้รับการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย) ซึ่งภาษาหรือตัวหนังสือก็เป็นรูปแบบหนึ่งของสัญลักษณ์ ดังนั้นในการศึกษาคำนี้จึงต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎีเชิงสัญลักษณ์วิทยาในการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อค้นหาความหมายหรือตีความหมายของเรื่อง

ทฤษฎีสัญลักษณ์วิทยา (กาญจนา แก้วเทพ, 2542) แปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า Semiology มีความหมายจากรากศัพท์เดิมว่า "ศาสตร์แห่งสัญลักษณ์" (Science of sign) เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบาย "สัญลักษณ์" หรือพูดอีกอย่างว่าพยายามอธิบายวิถีสงสารของสัญลักษณ์ คือ การเกิดขึ้น การพัฒนา การแปรเปลี่ยน รวมถึงการเชื่อมโยงโทรมตลอดจนการสูญสลายของสัญลักษณ์หนึ่งๆ ที่เห็นได้ชัดเจนอย่างเป็นระบบและมีระเบียบแบบแผน

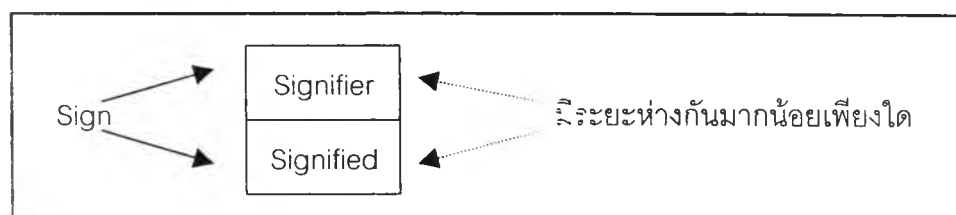
สัญลักษณ์ (Sign) หมายถึงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาให้มีความหมาย (meaning) แทนของจริง หรือตัวจริง (object) ในตัวบท (text) และในบริบท (context) หนึ่ง ในชีวิตประจำวันมนุษย์จะคุ้นเคยกับสัญลักษณ์กันอยู่แล้ว ตัวอย่างเช่น เวลาที่เราต้องการจะไปห้องน้ำในห้างสรรพสินค้า เมื่อเห็นป้ายที่มีข้อความว่า "ห้องน้ำ" เราก็จะเดินไปตามเครื่องหมายชี้ทาง ซึ่งเมื่อถึงบริเวณห้องน้ำ ก็จะมีรูปภาพผู้ชายและผู้หญิงอยู่หน้าห้องน้ำเพื่อบอกให้รู้ว่าห้องไหนเป็นห้องน้ำสำหรับผู้ชายและผู้หญิง เพื่อที่เราจะได้ไม่เข้าห้องผิด สิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ อาจจะเป็นวัตถุสิ่งของ หรืออาจจะเป็นรูปภาพก็ได้ แต่สัญลักษณ์ที่รู้จักกันมากที่สุดก็คือ ภาษา (Language) จากตัวอย่างที่ยกมา ข้อความว่า "ห้องน้ำ" และรูปภาพผู้ชายและผู้หญิง คือ สัญลักษณ์

แนวคิดเกี่ยวกับ สัญลักษณ์วิทยา ได้รับการบุกเบิกโดยนักคิด 2 ท่าน คือ Ferdinand de Saussure นักภาษาศาสตร์ชาวสวิส และ Charles Peirce นักปรัชญาสังคมชาวอเมริกัน ซึ่งทั้ง 2 ท่านได้คิดค้นในเรื่องสัญลักษณ์วิทยาในเวลาใกล้เคียงกัน ดังนั้นทัศนะหรือคำอธิบายในเรื่องสัญลักษณ์ถึงจะเหมือนกันแต่อาจจะมีการใช้ศัพท์อธิบายที่แตกต่างกันบ้าง

F. De Saussure ให้ทัศนะไว้ว่า ยังมีระบบสัญลักษณ์รูปแบบอื่นๆ ที่สามารถจะแสดงความหมายและความคิดของผู้ส่งสารได้ ไม่ว่าจะเป็นภาษาใบ้ พิธีกรรม สัญลักษณ์อาหาร อากาศ เจ็บป่วย ฯลฯ หรือกล่าวได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างสามารถจะเป็นสัญลักษณ์ได้หากถูกนำมาใช้แสดงความหมายได้ และนอกจากนี้เขายังได้ให้คำนิยามของคำว่า สัญลักษณ์วิทยา ว่าเป็นศาสตร์ที่ศึกษาวิถีชีวิต

ของสัญญาณที่อยู่ในบริบทหนึ่งๆ (life of sign) โดยที่จะตั้งคำถามเพื่อพยายามหาคำตอบให้ได้ว่าอะไรเป็นตัวสถาปนาสัญญาณ (constitute) มีกฎอะไรบังคับอยู่ และสัญญาณนั้นผูกผันได้อย่างไร หมายความว่า เมื่อเวลาเปลี่ยนสัญญาณนั้นสิ้นสุดความหมายหนึ่งได้อย่างไร

ส่วน C. Peirce ให้ทัศนะไว้ว่า สัญญาณหนึ่งๆ จะมีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นตัวหมาย (Signifier) และตัวหมายถึง (Signified) ตัวอย่างเช่น เมื่อเราพนมมือระหว่างอก (Signifier) มีความหมายถึงการแสดงความเคารพ (Signified)

จากองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ตัวหมาย และตัวหมายถึง Peirce ได้นำระยะห่างระหว่างทั้ง 2 องค์ประกอบ มาจัดประเภทของสัญญาณ (Sign) ได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ภาพเหมือน (icon) หมายถึง สัญญาณซึ่งเป็นตัวแทนที่เหมือนหรือคล้ายคลึงสิ่งที่มี หมายถึง เช่น รูปปั้น อนุสาวรีย์ ในการถอดรหัสของภาพเหมือน เพียงแค่เห็นก็จะถอดรหัสถึงตัวจริง (object) ได้
2. ดัชนี (index) หมายถึง สัญญาณที่มีความเกี่ยวพันโดยตรงกับสิ่งที่อ้างอิงถึง เช่น อาการของโรค ควันไฟ การถอดรหัสจะต้องใช้เหตุผลเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างดัชนี กับ ตัวจริงหรือของจริง
3. สัญลักษณ์ (symbol) หมายถึง สัญญาณซึ่งให้ความหมายที่คนในบริบทหนึ่งๆ เข้าใจร่วมกันได้ ซึ่งสัญญาณไม่มีความหมายเชื่อมโยงกับตัวจริงหรือของจริง เช่น คำ ตัวเลข เขาวเลข ซึ่งการถอดรหัสจะต้องอาศัยการเรียนรู้ของผู้ใช้สัญญาณเพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม สัญญาณจะสามารถเปลี่ยนลักษณะ เช่น เปลี่ยนจาก icon เป็น index หรือ symbol ได้นั้น จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ในบริบทสังคมนั้นๆ ต้องรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ

การเข้าใจในธรรมชาติของสัญญาณแต่ละชนิดจะทำให้เลือกใช้สัญญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสัญญาณมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. จะต้องมึลักษณะทางกายภาพ เช่น แหวน ม้า รูปถ่าย
2. จะต้องมีความหมายถึงบางสิ่งบางอย่างนอกเหนือจากตัวของมันเอง เช่น ก้อนเมฆ นอกจากจะมีความหมายว่าเป็นก้อนเมฆ แล้ว ยังมีความหมายว่า "จะมีฝนตก" อีกหนึ่งความหมาย
3. ผู้ใช้สัญญะต้องรับรู้ว่สิ่งนั้นเป็นสัญญะ เช่น กรมอุตุนิยม ถ่ายรูปก้อนเมฆ เพื่อให้ผู้ชมรู้ว่าจะมีฝนตก

จากที่กล่าวมาแล้วว่า สัญญะอาจจะเป็นได้ทั้งภาพ เสียง อักษร หรือวัตถุ ก็ได้ั้น แต่ก็จะมีสัญญะบางชนิด ที่อาจจะเป็นได้ทั้งสัญญะ หรือไม่ใช่สัญญะก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น แหวนวงหนึ่งอาจจะเป็นสัญญะก็ได้ถ้าใช้สำหรับเป็นแหวนหมั้น แต่ถ้ายังไม่มีการนำไปหมั้น แหวนก็เป็นแค่แหวนธรรมดาวงหนึ่ง ไม่มีความหมายในเชิงสัญญะ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่าแหวนวงดังกล่าวมีคุณสมบัติครบ 3 ประการข้างต้นหรือไม่ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า "สัญญะ" ไม่ใช่จำกัดอยู่แค่องค์ประกอบ (elements/material) คือตัววัตถุจะเป็นอะไรก็ได้ (แหวน กำไล ม้า ฯลฯ) แต่คุณสมบัติที่สำคัญก็คือความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ (relation) โดยเฉพาะตัวบุคคล (Subject) กับวัตถุ (Object)

แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีสัญญะวิทยา (Basic Concepts)

แนวคิดสำคัญ ๆ ของทฤษฎีสัญญะวิทยาประกอบด้วย

1. สัญญะ (Sign)

สัญญะคือสิ่งที่มีความหมายมากกว่าตัวของมันเอง แต่จะต้องอยู่ในบริบทหรือสถานการณ์หนึ่งๆ ตัวอย่างเช่น แหวน คือเครื่องประดับสำหรับสวมใส่กับนิ้วมือ เมื่อใดก็ตามที่แหวนมีความหมายมากไปกว่าแหวนวงหนึ่ง กล่าวคือถ้าแหวนวงหนึ่งเป็นแหวนที่ผู้ชายมอบให้ผู้หญิงในวันแต่งงาน แหวนนั้นก็กลายเป็นแหวนหมั้นหรือแหวนแต่งงาน โดยที่มีความหมายได้หลายอย่าง เช่น เป็นสิ่งที่แสดงความรัก ความเข้าใจ เป็นสิ่งที่ผูกพันชีวิตของคนทั้ง 2 คน หรือเป็นการประกาศให้คนรอบๆข้างรับรู้

สัญญะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ

- ❖ ของจริง (reference)
- ❖ ตัวหมาย (signifier)
- ❖ ตัวหมายถึง (signified)

อาทิเช่น เมื่อเราเห็นภาพขวดขวดแก้ว ขวดแก้วก็คือ ของจริง ซึ่งในแต่ละวัฒนธรรม จะมีการสร้างสัญลักษณ์ของขวดแก้วขึ้นมา มีทั้งภาพและเสียงแทนขวดจริงๆ เช่น สังคมไทยสร้างสัญลักษณ์ที่เป็นตัวอักษรว่า ขวด ส่วนสังคมของคนอเมริกันเขียนว่า Bottle ซึ่งเรียกว่าเป็นตัวย่อ และเมื่อคนในแต่ละสังคมแต่ละวัฒนธรรมได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้เรื่องสัญลักษณ์ (เช่น อ่านออก) เมื่อได้เห็นสัญลักษณ์ “ขวดแก้ว/Bottle” ก็จะเกิดจินตนาการเป็นภาพของ ขวด ขึ้นมา เรียกว่า เป็นภาพในใจหรือภาพในความคิด (concept) เรียกว่า ตัวย่อถึง

องค์ประกอบของสัญลักษณ์ที่กล่าวถึงข้างต้นมีความสัมพันธ์กันดังนี้

- ❖ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีกฎเกณฑ์ (Arbitrary) เป็นความสัมพันธ์ที่ถูกสร้างขึ้นอย่างไม่มีกฎเกณฑ์ใดๆ
- ❖ ความสัมพันธ์ที่ไม่ได้เกิดตามธรรมชาติ (Unnatural) เป็นความสัมพันธ์ที่ต้องเรียนรู้เอาเอง
- ❖ ความสัมพันธ์ที่ไม่เกิดจากมูลเหตุจูงใจ (Unmotivated) เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ได้เกิดจากมูลเหตุจูงใจพิเศษใดๆ ของผู้สร้างความหมายและผู้ใช้ความหมาย

สิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารเพื่อให้กระบวนการส่งและรับความหมาย มีความเข้าใจตรงกันได้ก็คือ ทั้งสองฝ่ายจะต้องมี “รหัส” (code) อย่างเดียวกัน

2. ความสัมพันธ์ (Relation)

สิ่งที่สัญลักษณ์วิทยาสนใจวิเคราะห์เป็นอย่างมาก เป็นเรื่องการวิเคราะห์ “ความสัมพันธ์”

แนวคิดเรื่อง “ความสัมพันธ์” นำมาใช้อธิบายเรื่อง “ความหมาย” ในอีกแง่มุมหนึ่ง คือ ความจริงที่ว่า ไม่มีอะไรมีความหมายในตัวเอง และไม่ใช่ว่าตัวเนื้อหาที่กำหนดความหมาย แต่ทว่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นจะมีความหมายต่อเมื่อนำไปสัมพันธ์กับระบบอีกระบบหนึ่งต่างหาก ตัวอย่างเช่น เราจะไม่สามารถบอกได้ว่าคนไหนรวยคนไหนจน ก็ต่อเมื่อเรานำคนๆ นั้นไปเปรียบเทียบกับอีกคนหนึ่ง จึงจะสามารถสรุปได้ว่าคนนี้ รวยกว่าคนนี้ หรือว่าจนกว่าคนนี้ เป็นต้น

นอกจากนี้ สัญญะวิทยายังสนใจวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง "ตัวบท" (text) กับ "บริบท" (context) หมายความว่า ตัวบทหนึ่งๆ จะมีความหมายอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับบริบทด้วย ดังนั้น หากบริบทเปลี่ยนแปลงไป แม้ตัวบทจะเป็นตัวบทเดิม แต่ความหมายก็อาจจะเปลี่ยนไปก็ได้

U.Eco (1976) ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับบริบทว่า บริบทที่เป็นบริบททางสังคม-วัฒนธรรม (Socio-Culture Context) มีความสำคัญที่สุดในการกำหนดความหมาย ตัวอย่างที่เข้าใจได้ง่ายของเขาก็คือ "เมื่อท้องฟ้ามีเมฆทะมึน เมฆครึ้มและมีฟ้าแลบประกาย" ในอัฟริกาจะหมายความว่า เป็นกลางแห่งโซคร้าย โปลิเนเซีย ทำนายว่า จะต้องมียุคในหมู่บ้านตาย และคนไทยให้ความหมายว่าฟ้าแลบเป็นเพราะรามสูรขว้างขวานหรือนางเมฆขลาปล่อยแก้ว ส่วนนักวิทยาศาสตร์ก็พยากรณ์ว่าจะมีฝนตก เป็นต้น

3. ลักษณะส่วนตัว/ส่วนรวมของสัญญะ (Private:Public)

สัญญะทุกอย่างประกอบด้วย 2 มิติเสมอ มิติหนึ่งคือ มิติที่เป็นส่วนรวม หรือเรียกว่า Language (ภาษา) และมิติที่เป็นส่วนตัว หรือเรียกว่า Speech (ลีลา) ยกตัวอย่างเช่น นักเขียนคนไทย 2 ท่านใช้ภาษาที่เหมือนกันคือภาษาไทยในงานเขียนของตนเองทั้งคู่ แต่ความแตกต่างอยู่ที่ ลีลาในการเขียนของแต่ละคน ซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวเฉพาะตัว จะไม่เหมือนกัน แต่ทั้งคู่ก็ต้องใช้ภาษาไทยที่อยู่ในกรอบ คือ ใช้พยัญชนะที่มี 44 ตัว ไม่เกินไปกว่านี้ได้

4. รหัส (Code)

รหัส หมายถึงแบบแผนของการนำเอาสัญญะย่อยๆ มาสัมพันธ์กัน เป็นโครงสร้างที่จะต้องนึกถึงเมื่อจะตีความสัญญะต่างที่รับรู้มา โครงสร้างที่ว่านี้จะอยู่ในหัวสมองของเรา และจะทำงานในการรับรู้และตีความหมายเมื่อเราเปิดรับสัญญะต่างๆ ในระบบสัญญะย่อยๆ เช่น สื่อภาพ สื่อเสียง ก็จะมีรหัสสำหรับถอดความหมายเฉพาะตัว เช่น สื่อเสียง เสียงทุ้มย่อมให้ความหมายที่น่าเชื่อถือกว่าเสียงแหลม

ในกระบวนการเข้ารหัส (Encoding) และกระบวนการถอดรหัส (Decoding) นักสัญญะวิทยา ตั้งสมมติฐานไว้ว่า ผู้ส่งและผู้รับสารไม่เคยมีรหัสที่เหมือนกัน แต่ที่สื่อสารกันได้ก็เพราะมีรหัสที่คล้ายกันเท่านั้น เพราะฉะนั้นจะไม่มี การถอดรหัสผิดพลาด แต่จะมีเพียงถอดรหัสที่แตกต่างกัน

ไปจากผู้ส่ง ดังที่ U.Eco (อ้างแล้ว) กล่าวว่า การถอดรหัสเพี้ยนไปเป็นกฎของการสื่อสารมิใช่เป็นข้อยกเว้น สาเหตุเพราะฝ่ายผู้รับก็มีกรอบอ้างอิง (reference) ที่นำมาสร้างรหัสต่างๆ มากมาย

วิธีการวิเคราะห์ (Semiotic Analysis) สัญลักษณ์วิทยา

วิธีการวิเคราะห์สัญลักษณ์วิทยาแบ่งออกเป็น 3 วิธี ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัย (Denotative/Connotative)

- ความหมายโดยอรรถ (Denotative meaning) ได้แก่ความหมายที่เข้าใจกันโดยคนส่วนใหญ่ คือเข้าใจตามตัวอักษร เช่น ความหมายที่ระบุในพจนานุกรม หมี่เป็นสัตว์ 4 เท้าประเภทหนึ่ง เป็นต้น

- ความหมายโดยนัย (Connotative meaning) ได้แก่ความหมายทางอ้อมที่เกิดจากข้อตกลงของกลุ่ม หรือจากประสบการณ์เฉพาะของบุคคล เช่น ถ้าพูดถึงคำว่า “แม่” บางคนอาจจะนึกถึงเป็นผู้ให้ทุกอย่าง เป็นผู้หญิงใจดี แต่บางคนอาจจะนึกถึงความรู้สึกที่ไม่ดี ขมขื่น ผึงใจเพราะถูกแม่ทอดทิ้ง เป็นต้น

สิ่งที่นักสัญลักษณ์วิทยาสอนใจศึกษามากที่สุด คือความหมายโดยนัย เพราะความหมายดังกล่าวมีความสำคัญอย่างแท้จริงของบุคคล ในการที่จะรับรู้ ในการถอดรหัส และที่สำคัญความหมายโดยนัยสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้อีกมากถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงบริบท (context)

2. การวิเคราะห์แบบ Synchronic (Paradigmatic)/Syntagmatic(Diachronic)

การวิเคราะห์แบบ Syntagmatic (Diachronic) เป็นการวิเคราะห์ที่เน้นเรื่องลำดับเวลาช่วงเวลาของเหตุการณ์หรือการปรากฏของสัญลักษณ์ การวิเคราะห์แบบนี้จะพบมากในเรื่องการเล่าเรื่อง (Narration) เนื่องจากโครงสร้างของการเล่าเรื่องนั้น จะต้องกำหนดขั้นตอนและเหตุการณ์ไว้แน่นอน ถ้าสลับขั้นตอนความหมายอาจเปลี่ยนไป

การวิเคราะห์แบบ Synchronic (Paradigmatic) เป็นการวิเคราะห์โดยการหาแบบแผนที่ซ่อนเร้นแล้วสร้างความหมายใหม่ขึ้นมา เนื่องจากหากปราศจากความแตกต่าง (difference) ความหมายก็กลายเป็นสิ่งไม่มีความหมาย เช่น หากไม่มีผู้ร้าย การทำความดีของ

พระเอกก็ไม่มี ความหมาย ฉะนั้นการวิเคราะห์แบบนี้ จึงเป็นการหาคุณลักษณะทั้งหมดของ สัญลักษณ์ที่ตรงกันข้ามกัน

ในทางตรงกันข้าม C.Levi-Strauss สนใจวิเคราะห์ Synchronic แบบ พิจารณาโครงสร้างเบื้องต้น (Deep structure) ของตัวบท โดยการแยกระหว่างความหมายที่เปิด เผย (Manifest meaning) เช่น ตัวละครทำอะไร เกิดเหตุการณ์อะไรขึ้น กับความหมายแฝงเร้น (Latent meaning) เช่น จริงๆ แล้วตัวบทนั้นเกี่ยวข้องกับอะไรกัน มีความหมายอะไร โดยสนใจศึกษา ดังนี้

- ก. การเล่าเรื่องมีการจัดระบบอย่างไร เช่น นางเอกต้องเรียบร้อย พุดน้อย ไม่มีปากมีเสียง ต้องเสียสละ
- ข. วิธีการเล่าเรื่องหรือการสร้างตัวละครมีความหมายแฝงเร้นอย่างไร เช่น ที่ให้นางเอกเป็นคนเรียบร้อย เสียสละ เพราะต้องการให้เป็นผู้ที่ที่ดีที่สุด สำหรับพระเอก ทำให้พระเอกสงสาร
- ค. สนใจความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร มีความหมายที่แฝงเร้นสะท้อน โครงสร้างความคิดของกลุ่มคนต่างๆ ได้อย่างไร

3. การวิเคราะห์แบบ Metaphor/Metonymy

มนุษย์มีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ หลายด้านเช่น พื้นฐานครอบครัว วัฒนธรรม ความคิด อารมณ์ การศึกษา การสร้างความหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้เข้าใจวิธีการวิเคราะห์สัญลักษณ์ต่างๆ และการกำหนดจิตใจ เพื่อป้องกันการเข้าใจผิด โดยวิธีการแสดงนัยแห่งความหมายมีหลายทาง ได้แก่ สัญลักษณ์ (Symbol) อุปมา (Metaphor) และตัวบ่งชี้ (Index)

ก.อุปมา (Metaphor) เป็นการถ่ายทอดความหมายโดยการนำสัญลักษณ์ 2 สัญลักษณ์ที่มีความคล้ายกันมาเปรียบเทียบกัน ในลักษณะของการอุปมาอุปไมย โดยจะต้องให้จินตนาการเป็นสิ่งสำคัญในการหาลักษณะร่วม (association) ของทั้ง 2 สิ่ง สิ่งแรกเป็นที่รู้จักความหมายกันดีของคนทั่วไป นำมาเปรียบคู่กับสิ่งที่สองที่มีความหมายที่คนยังไม่ค่อยรู้จักมากนัก โดยอาศัยความหมายของสิ่งแรก จะทำให้คนรู้จักความหมายของสิ่งที่สองมากขึ้น ในการเปรียบเทียบ จะใช้การสังเกตที่คำบอกใบ้ (cue) เช่น คำว่า เสมือน รวมกับว่า ตัวอย่างประโยคเช่น แม่ของเธอ ใจดีราวกับว่าเป็นนางฟ้า

ข.นามนัย (Metonymy) คือวิธีการถ่ายทอดความหมายโดยที่ใช้ส่วนเล็กๆ ส่วนหนึ่งของสัญลักษณ์ (part) มาแทนความหมายของส่วนรวมทั้งหมด (whole) เช่น ใช้วัดพระแก้ว แทนกรุงเทพ ใช้หอไอเฟลแทนกรุงปารีส เป็นต้น ซึ่งการถ่ายทอดทั้งหมดเกิดจากกระบวนการที่เรียกว่า การเชื่อมโยงสัมพันธ์ (association) หมายความว่าในสมองของผู้รับสาร จะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยกับส่วนรวมไว้แล้ว เช่น ต้องรู้ว่าวัดพระแก้วนั้น ตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร หรือ ต้องรู้ว่าหอไอเฟลตั้งอยู่ที่กรุงปารีส กล่าวคือเมื่อเห็นส่วนย่อยส่วนหนึ่ง จะพาให้คิดถึงอีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนรวมได้ และจะเห็นได้ว่าการส่งสารด้วยวิธี Metonymy กันอยู่ตลอดเวลา โดยผู้ส่งจะเลือกส่วนย่อยที่สามารถเป็นตัวแทนที่ดีที่สุดของส่วนรวมมาใช้เป็นสัญลักษณ์ที่ถ่ายทอดความหมาย

5. แนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเล่าเรื่อง (Narrative Paradigm Theory)

การสื่อสารทุกชนิดเป็นการเล่าเรื่อง การที่บุคคลมีความสามารถในการใช้ภาษา ไม่ว่าจะ เป็นความสามารถในการพูด อ่าน และเขียนหนังสือได้ นั่นคือ บุคคลมีเหตุผลในการเล่าเรื่องราวต่างๆ ได้ ส่วนผู้ฟังหรือผู้อ่าน จะยอมรับหรือเข้าใจหรือปฏิเสธเรื่องที่ได้ฟังหรือได้อ่าน ก็ขึ้นอยู่กับว่า เรื่องนั้นสอดคล้องหรือเข้ากันได้หรือไม่ กับประสบการณ์ของตนเอง

วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง แฮร์รี่ พอตเตอร์ ก็คือการสื่อสารรูปแบบหนึ่ง ดังนั้นการถ่ายทอดจินตนาการต่างๆ ของผู้ประพันธ์ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ ก็ถือได้ว่าเป็นการเล่าเรื่องประเภทหนึ่งซึ่งเป็นการใช้ภาษาเล่าเรื่อง โดยผ่านปลายปากกาออกมาเป็นตัวหนังสือ

ทฤษฎีการเล่าเรื่องเกิดจาก การผสมกันระหว่างทฤษฎีวาทวิทยาและทฤษฎีการเล่าเรื่องรวมกัน Fisher (1995) ได้นำเอาหลักของการมีเหตุผลที่ดีมาเชื่อมต่อกับวิธีที่ใช้ในการพิสูจน์การใช้ภาษา วรรณกรรม และภาพยนตร์ โดยเขาเชื่อว่า การประเมินคุณค่าเรื่องราวต่างๆ และการพิจารณาตัวเองซึ่งคุณค่าเหล่านั้นในทางวาทวิทยาเป็นสิ่งที่จำเป็น ดังนั้นจึงรวมทฤษฎีการเล่าเรื่อง กระบวนทัศน์ของสัญลักษณ์และเหตุผล เข้าไว้ด้วยกันเป็นทฤษฎีการสื่อสาร เรียกว่า ทฤษฎีกระบวนทัศน์การเล่าเรื่อง และเขาก็ยังได้ให้ทัศนะว่า การเล่าเรื่องของมนุษย์เกิดจากความซาบซึ้งในนิทานปรัมปรา การอุปมาและกลยุทธในการเล่า จะต้องให้ความสนใจ แก่นเรื่อง (Theme) คุณค่าและพฤติกรรมของนักเล่าเรื่องด้วย

การเล่าเรื่อง (Narration) หมายถึง การบรรยายเหตุการณ์ เรื่องราวต่างๆ ทั้งที่เกิดขึ้นจริง สร้างขึ้น หรือจินตนาการขึ้น และบุคคลหนึ่งถ่ายทอดให้อีกบุคคลหนึ่งหรือมากกว่า โดยใช้ภาษาพูด ภาษาเขียน เป็นเครื่องมือ หรือแม้แต่สัญลักษณ์ก็ใช้เป็นสื่อสำหรับการเล่าเรื่องได้เช่นกัน การเล่าเรื่องช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าใจเรื่องต่างๆ ได้ ซึ่งการเล่าจะไม่จำกัดรูปแบบและไม่จำกัดว่าจะเป็นสื่อประเภทใด เช่น นวนิยาย การ์ตูน วรรณกรรม หนังสือธรรมะ การสนทนากันในกลุ่มเพื่อน การบรรยาย ฯลฯ

Lucaites & Condit (อ้างใน กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์, 2539) ให้ทัศนะว่า การเล่าเรื่องเป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ของมนุษย์ การเล่าเรื่องถูกนำมาใช้ในอรรถาธิบายทุกรูปแบบและในทุกสื่อ นับตั้งแต่การสนทนาในชีวิตประจำวัน การฟังเทศน์ นวนิยาย วรรณกรรม การรายงานข่าว การสนทนา และละครโทรทัศน์

นอกจากนี้ Lucaites & Condit ยังได้เสนอวัตถุประสงค์ของการเล่าเรื่องไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดจินตนาการ และความสนุกเพลิดเพลิน เช่น การเล่าเรื่องในนวนิยาย วรรณคดี โดยไม่มีการดัดแปลง เช่น ม้าพูดได้ เรือเหาะ เป็นต้น
2. เพื่อทำหน้าที่ค้นหา เปิดเผย เสนอเรื่องจริง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข่าวสารให้ความเข้าใจร่วมกัน หรือเปิดเผยข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ไม่เคยมีใครรู้มาก่อน
3. เพื่อทำหน้าที่โน้มน้าวใจ การเล่าเรื่องต้องเรียบเรียงถ้อยคำ มีรูปแบบและวิธีการเล่า เนื้อหาที่เล่าจะต้องสอดคล้องกับบริบทของศิลปะการพูดที่ไม่หยุดนิ่ง รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูด ผู้ฟัง เวลา สถานที่ หรือการเปลี่ยนแปลงใดๆ ก็ตาม

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การเล่าเรื่องในวรรณกรรมเรื่อง แฮร์รี่ พอตเตอร์ เป็นการเล่าเรื่องประเภทหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ต้องการเล่าหรือถ่ายทอดจินตนาการของผู้ประพันธ์ ให้ผู้อ่านได้รับอรรถรสไปกับตัวเองด้วย แต่ไม่ได้เป็นการเล่าโดยใช้ภาษาพูด และเป็นการเล่าโดยภาษาเขียน ทั้งนี้ อาจจะทำให้พบข้อแตกต่างบ้างในเรื่องของการเล่าโดยใช้ภาษาพูด กับใช้ภาษาเขียน เช่น การพูด จะทำให้ผู้ฟังได้เห็นสีหน้า ท่าทาง ลีลาต่างๆ ของผู้พูดหรือผู้เล่า จะช่วยสร้างบรรยากาศของเรื่อง หรือทำให้เข้าใจเรื่องมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามสิ่งที่กล่าวมาอาจจะไม่เกิดในการเล่าโดยใช้ภาษาเขียน แต่ก็มีข้อว่าการเขียนจะสร้างความเข้าใจได้ไม่ดี เพราะถ้ามีความสามารถหรือทักษะในการใช้คำได้ดี ก็สามารถสร้างสิ่งนั้นได้ดีเท่ากับการพูด

องค์ประกอบของการเล่าเรื่อง

1. เหตุการณ์ (Event) หมายถึงการกระทำ การเกิดขึ้นของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือการเปลี่ยนแปลงใดสภาวะหนึ่ง ในกรณีที่มีหลายเหตุการณ์ เหตุการณ์บางเหตุการณ์อาจมีความสำคัญกว่าอีกเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเรียกว่าเหตุการณ์หลัก (kernel) เป็นเหตุการณ์ที่เป็นจุดสำคัญของเรื่องและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเรื่อง เหตุการณ์รอง (satellites) เป็นผลจากเหตุการณ์หลัก โดยที่เหตุการณ์รองมีหน้าที่แต่งเติมหรือเสริมเรื่องเท่านั้น

2. ตัวละคร (Character) เป็นองค์ประกอบที่เน้นไปที่ตัวบุคคล รูปร่าง หน้าตา หรืออาจจะเป็นสัตว์ก็ได้ โดยมีหน้าที่คิดและเป็นผู้สื่อสารในเรื่อง ตัวละครจะมีทั้งที่เป็นคน และไม่ใช่มนุษย์ เช่น แม่มด ปีศาจ เทวดา หรือเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตต่างๆ ก็ได้ และสิ่งที่จะต้องวิเคราะห์เกี่ยวกับตัวละคร ก็คือ วิเคราะห์ว่าตัวละครมีบุคลิกลักษณะเป็นอย่างไร

3. ฉาก (Setting) เป็นองค์ประกอบที่เน้นถึงการบรรยายเวลาและสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์อย่างละเอียดและฉากมีผลต่อบรรยากาศของเรื่องอย่างไรบ้าง นอกจากนี้ฉากยังเกี่ยวข้องกับโครงเรื่องและตัวละครหรือไม่

4. ความสัมพันธ์ในแง่ของเวลา (Temporal Relations) จะเป็นการศึกษาดูว่าเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้น หรือยาว เป็นเดือน เป็นปี และมีความต่อเนื่องกันหรือไม่

5. ความสัมพันธ์ในแง่ของเหตุและผล (Causal Relations) จะศึกษาว่าเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ในเรื่อง มีความสัมพันธ์ในแง่ของเหตุและผลหรือไม่

6. ความคิดหลัก (Themes) ความคิดหลักของเรื่องคือ การที่สามารถบอกได้ว่าเรื่องเล่านั้นเกี่ยวข้องกับอะไร

7. ผู้เล่าเรื่อง (Narrator) จะศึกษาว่าใครเป็นผู้เล่า ในการศึกษาคำนี้จะหมายถึงผู้ประพันธ์

8. ผู้ฟัง (Audience) คือผู้ที่ได้รับการฟังเรื่องจากผู้เล่า ในการศึกษาคำนี้จะหมายถึงผู้อ่าน

ทฤษฎีการเล่าเรื่อง เป็นการพิจารณาเหตุและผล และเน้นด้านคุณค่าของเนื้อหาในเรื่อง ในลักษณะของความมีเหตุผลที่ดี การใช้เหตุผล ความสัมพันธ์ ความหมายที่ซ่อนเร้น และความต่อเนื่องของเหตุการณ์ต่างๆ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หุทัย รามสูต (2542) ทำการศึกษาเปรียบเทียบการเสนอภาพเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนต่างวัฒนธรรม วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพรวมด้านเนื้อหาและวิธีการนำเสนอภาพเยาวชน ในวรรณกรรมสำหรับเยาวชนอายุระหว่าง 14-18 ปี ที่พิมพ์จำหน่ายในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2539-2541 เปรียบเทียบการเสนอภาพเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนของไทย กับวรรณกรรมเยาวชนที่แปลจากภาษาต่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมเยาวชนของไทยมีจำนวนวรรณกรรมประเภทเรื่องแนวสมจริงมากกว่าเรื่องแนวจินตนาการ คือร้อยละ 83.57 ต่อ 13.43 ในขณะที่วรรณกรรมเยาวชนแปล มีจำนวนวรรณกรรมแนวสมจริงและแนวจินตนาการใกล้เคียงกัน คือ 44.30 ต่อ 55.70 การเสนอภาพเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนไทย ส่วนใหญ่เสนอเรื่องที่เกิดขึ้นในชนบท ตัวละครส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาในชนบท เน้นการแสดงปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกเป็นรูปธรรม และเสนอปัญหาซ้ำๆ อย่างตรงไปตรงมา การเล่าเรื่องในลักษณะที่ซ้ำรอยเดิมทำให้ไม่เอื้อต่อการพัฒนาตัวละคร นอกจากนี้ตัวละครเยาวชนและผู้ใหญ่ แสดงบทบาทต่อกันและกันในฐานะ 'ผู้รับ' และ 'ผู้ให้' ทำให้เยาวชนไทยมักตกเป็นฝ่ายรับ (passive) ของสถานการณ์ ในขณะที่วรรณกรรมเยาวชนต่างประเทศ จะแสดงปัญหาอย่างเป็นนามธรรมกว่า และมีความหลากหลายของประเด็นและวิธีการนำเสนอมากกว่า มีการเล่าเรื่องที่ก้าวหน้าและเอื้อต่อการพัฒนาตัวละครมากกว่า โดยตัวละครเยาวชนและผู้ใหญ่มีโอกาสแสดงบทบาทผู้ให้และผู้รับเท่าเทียมกัน โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ นอกจากนี้ บทสัมภาษณ์บรรณาธิการทำให้ทราบว่า ตลาดวรรณกรรมเยาวชนไทยยังคงแคบเนื่องจากนักเขียนยังไม่เข้าใจในเยาวชน จึงมักเสนอเรื่องโดยให้การอบรมสั่งสอนอย่างตรงไปตรงมาเพราะเห็นว่าถูกใจผู้ปกครองและบรรณาธิการ

จันทนีย์ พานิชผล (2526) ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือสำหรับเด็กที่แปลเป็นภาษาไทย พ.ศ.2520-2525 โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อเรื่องและเนื้อหาหนังสือสำหรับเด็กอายุ 11-14 ปี ที่พิมพ์โดยสำนักพิมพ์เอกชน 7 แห่ง ในช่วงปี พ.ศ.2520-2525 ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เนื้อหาหนังสือสำหรับเด็กเป็นนวนิยายสมจริง ที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับสงครามและความรุนแรงมากที่สุด คือ 43.47% รองลงมาคือ เรื่องเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว เรื่องเกี่ยวกับสัตว์ เรื่องการผจญภัย เรื่องเกี่ยวกับวัยรุ่น และเรื่องของการความรัก ส่วนเนื้อหาที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมและคุณธรรม จะเป็นในแง่ความมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น ความเชื่อเพื่อพ่อแม่และรู้จักเสียสละ ส่วนเนื้อหาที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญา กล่าวถึงมากที่สุดในเรื่องของความมีไหวพริบ

ปัญญา และเนื้อหาที่กล่าวถึงน้อยคือเรื่องเกี่ยวกับการรักษาระเบียบวินัย การพึ่งตนเอง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และความตรงต่อเวลา

นิตา บุรณภวังค์ (2539) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์วรรณกรรมของหม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รพีพัฒน์ จำนวน 14 เรื่อง ในด้านกลวิธีการแต่ง ท่วงทำนองการแต่ง และแนวคิดของสังคม โดยเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า งานประพันธ์ของหม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รพีพัฒน์ มีลักษณะคือ โครงเรื่องเป็นเรื่องของผู้แต่งมีประสบการณ์ตรง ใช้กลวิธีการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตัวละครและฉาก มีการดำเนินเรื่องโดยใช้ความขัดแย้งทางความคิดของมนุษย์เกี่ยวกับความรัก และฐานะทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ปิดเรื่องด้วยความไม่สมหวังของตัวละคร ส่วนแก่นเรื่องแสดงถึงธรรมชาติของมนุษย์ที่มีทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว ตัวละครมักจะเป็นชนชั้นสูง และชนชั้นกลางของสังคม นอกจากนี้ยังมีตัวละครที่เป็นชาวต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่เป็นนวนิยายต่างแดน มีการสร้างบทสนทนาที่ช่วยให้ทราบบุคลิกลักษณะของตัวละครได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ฉากเป็นฉากที่มีความสำคัญต่อการดำเนินเรื่อง ซึ่งมีความเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง กลวิธีการแต่งนิยมใช้แบบการดำเนินเรื่องย้อนกลับมากที่สุด รองลงมาคือแบบตามลำดับเหตุการณ์ นิยมเล่าเรื่องโดยให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องการใช้ถ้อยคำ มีการใช้ถ้อยคำภาษาต่างประเทศ คำศัพท์ คำคะนอง คำซ้ำ คำซ้อน คำกร่อน และคำอุทาน และมีการใช้สำนวนโวหารประชดประชันเหน็บแนม และสำนวนโวหารที่ใช้ข้อคิด ส่วนด้านแนวคิด มุ่งเสนอความคิดเห็นด้านความรักที่กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ การดำเนินชีวิตที่ต้องใช้ความอดทนต่ออุปสรรค การวางตัวให้เหมาะสม และได้แสดงถึงค่านิยมในสมัยนั้นไว้ด้วย

ธศา (2545) แปลหนังสือเรื่อง เจ.เค. โรว์ลิง อัจฉริยะเบื้องหลังแฮร์รี่ พอตเตอร์ ซึ่งเขียนโดย ฌอน สมิธ ผู้เขียนวิเคราะห์ชีวประวัติของ เจ.เค.โรว์ลิง ผู้แต่งวรรณกรรมแฮร์รี่ พอตเตอร์ โดยการวิเคราะห์จากเอกสารและการสัมภาษณ์ซึ่งมีการอ้างอิงถึงหนังสือ นิตยสาร รายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ ภาพยนตร์ และบทเพลงเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนต้องการแกะรอยเท้าของผู้แต่ง มุ่งหวังที่จะค้นพบสิ่งที่ชักจูงผู้แต่งในการกำเนิดแฮร์รี่ พอตเตอร์ ทำให้ผู้เขียนพบว่า แฮร์รี่ พอตเตอร์ กำเนิดมาจากประสบการณ์ของผู้แต่งทั้งสิ้น ตัวละคร ชื่อ สถานที่ เหตุการณ์ ล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้แต่ง เช่น เพื่อนบ้าน ตัวละครในหนังสือที่ผู้แต่งชอบอ่าน ก็กลายมาเป็นตัวละครในแฮร์รี่ พอตเตอร์ สถานที่ที่เคยไป ความทรงจำต่างๆ เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างเรื่องราวในแฮร์รี่ พอตเตอร์ เสมือนเป็นการนำชีวิตของผู้แต่งใส่ลงไปในวรรณกรรม จากการค้นคว้าทำให้ทราบว่า

ผู้แต่งมีลักษณะของผู้ที่รักการอ่าน ช่างจด ช่างจำ ช่างจินตนาการ ซึ่งเป็นนิสัยที่นักเขียนหนังสือ
ควรจะมีเป็นอย่างยิ่ง